

Ο επίλογος του βιβλίου του Γιώργου Κατραλή για τον Κωνσταντίνο Κυδωνιάτη

Ως γνήσια καλλιτεχνική φύση ο Κ. Κυδωνιάτης ήταν βαθύτατα παραδοσιακός αλλά συγχρόνως και έντονα προοδευτικός. Γι' αυτό υπήρξε δημιουργός. Αγαπούσε και λάτρευε την οικογένεια και τις οικογενειακές αξίες. Υποστηρικτής της ιεραρχίας δεν διεκδίκησε για τον εαυτό του κανένα αξίωμα, ακόμα και όταν το δικαιούταν. Στο Ωδείο Αθηνών, όταν χήρεψε η θέση του διευθυντή, ήταν ο αρχαιότερος καθηγητής. Εν τούτοις δεν κινήθηκε παρασκηνακά για να την κερδίσει. Είδε νεωτέρους του να τον προσπερνούν, χωρίς να διατυπώσει έστω ένα παράπονο. Η αινιγματική στάση του να μην εξαργυρώνει την γενική αποδοχή που είχε, δεν πρέπει να αποδοθεί σε δειλία, αλλά στην πίστη του ότι στην Ελλάδα θα επικρατούσε η αξιοκρατία και όχι η συναλλαγή. Αυτή η σεμνότητα, στοιχείο κατατεθέν και αδιαπραγμάτευτο καθ' όλη τη διάρκεια του βίου του, τον έκανε να απουσιάζει διαρκώς από τον ηγετικό κύκλο της μουσικής ζωής, με συνέπεια το έργο του να μη προβάλλεται, περιοριζόμενο στο χώρο των Ωδείων και των ελαχίστων θαυμαστών της λόγιας μουσικής. Ο παραμερισμός του ξεκίνησε από τα πρώτα χρόνια της καριέρας του με αποκορύφωμα την άρνηση των υπευθύνων του Ωδείου Αθηνών να του δώσουν τη θέση του καθηγητού πιάνου. Αυτό ήταν το πιο έντονο παράπονο του μεγάλου συνθέτη από την ζωή του, το οποίο είχε περιγράψει με πίκρα στον γράφοντα.

Η πενιγρή οικονομική του κατάσταση διαμόρφωσε μια στάση ζωής χωρίς εκπλήξεις και εντυπωσιακές αλλαγές. Το διδακτικό του έργο, που ήταν η κύρια πηγή εσόδων του, η συμβολική οικονομικά ανταμοιβή στις άλλες του δραστηριότητες, τον καθήλωσαν να ζει με ένα τρόπο εντελώς συντηρητικό. Στη φιλοσοφία και προσωπικότητά του αναπτύχθηκε ένας ελληνοκεντρικός δυναμισμός που, ανάμικτος με την ισχυρή του θέληση και τη μουσική ιδιοφυΐα του, τον κατήθυνε στο φιλολογικό υπόβαθρο της εποχής του. Αυτή η εκούσια παρορμητική του αντίληψη για την Εθνική Σχολή στην Ελλάδα κατά τα πρότυπα της Ρωσικής ή άλλων ευρωπαϊκών χωρών που συμμετείχαν στην τέχνη της πολυφωνίας, καθυστερημένα, τον εγκλώβισε στα χρόνια της νιότης αφαιρώντας του την προσωπική διάκριση που θα επιτύγχανε αν ήταν φορέας ενός πιο προσωπικού και ιδιόρρυθμου εκφραστικού ιδιώματος. Φαίνεται καθαρά από μερικά έργα του (προς το τέλος της ζωής του) ότι αυτό τον απασχόλησε και τον προβλημάτισε σοβαρά. Γι' αυτό και επιχείρησε να διεκδικήσει τους μουσικούς κόσμους που πιθανόν να αμφισβήτησε σε διάφορες περιόδους, δίνοντας έργα με εντελώς προσωπική και ιδιόμορφη γραφή. Πρέπει να τονίσουμε ότι η ολική ένταξή του στην Εθνική Σχολή που επιχειρείται ίσως να δικαιολογείται από το γεγονός ότι το συνολικό του έργο δεν έχει ακόμη εκτιμηθεί και κρίνεται από τα ελάχιστα έργα που εκτελέστηκαν. Σύμφωνα με τον μουσικολόγο Γιώργο Λεωτσάκο, «η αρμονική επένδυση και επεξεργασία όπως και οι μορφές στις οποίες ο συνθέτης διοχετεύει το υλικό αυτό στηρίζονται σε στερηή γνώση της κλασικής αρμονίας και μορφολογίας. Το θεματικό του υλικό στηρίζεται στο δημοτικό τραγούδι ή στους τρόπους και τους ρυθμούς του». Στην ηλεκτρονική σελίδα της «Ένωση Ελλήνων Μουσουργών» αναφέρεται: «Ανήκει στην Εθνική Σχολή των συνθετών. Σε πολλά έργα του χρησιμοποιεί θεματικό υλικό από το δημοτικό τραγούδι, με χαρακτηριστικές "τροπικές" κλίμακες και σύνθετους ρυθμούς, ενώ βασίζεται στη στερεή γνώση της κλασικής αρμονίας και δομής. Κορυφαία έργα του οι "Συμφωνίες αρ. 3 και αρ. 4", με χαρακτηριστική χρήση του πιάνου μέσα στο ηχώχρωμα της ενορχήστρωσης». Είναι παρακινδυνευμένο να αποδίδουμε προθέσεις, γνωρίζοντας είκοσι από τα εκατόν πέντε έργα που συνέθεσε. Εν τούτοις, και αν ακόμα τα μισά του έργα μας παραπέμπουν σε ελληνικές αναφορές, υπάρχουν δεκάδες άλλα, όπου ο Κ. Κυδωνιάτης επιχείρησε να στρέψει το ταλέντο του σε άλλες αισθητικές μορφές έκφρασης (όπως π.χ. στις Συμφωνίες του). Από τα λίγα κείμενα που έχουν γραφεί για τον μεγάλο δάσκαλο ίσως αυτό που περικλείει απολογιστικά την εκφραστική και αισθητική του διαδρομή είναι η φράση του Τάκη Καλογερόπουλου στο *Λεξικό*

της Ελληνικής Μουσικής: «Ως συνθέτης ο Κ. Κυδωνιάτης υπάγεται στην Ελληνική "Εθνική Σχολή" με τον τρόπο που υπάγεται και ο Prokofiev στην Εθνική Σχολή της χώρας του». Κατά την γνώμη μας, η ταύτιση του Κ. Κυδωνιάτη με τα δόγματα και τις διαθέσεις του καλλιτεχνικού περιγύρου της εποχής του ήταν ένα επικουρικό στοιχείο της συνολικής του δράσης, ενώ το περιεχόμενο του μουσικού του λόγου προσδιόριζε, άλλοτε την ένταξή του στην Εθνική Σχολή και άλλοτε την θέλησή του να απομακρυνθεί σε εκφραστικές και δομικές κατασκευές με οικουμενικό περιεχόμενο και διαστάσεις. Πολλά έργα του (σονατίνα για πιάνο, Toccata για πιάνο, 2^η και 4^η Συμφωνία κ.λπ.) αμφισβητούν την εκτυφλωτική παρέλαση τόσων «άχαρων» συνθέσεων όπου εμφανίζεται ως ένας διεκπεραιωτής μονόφωνων μελωδιών με εθνικά χαρακτηριστικά. Ίσως, ένα από τα σημαντικότερα μελήματα της μελλοντικής έρευνας θα ήταν δύο ξεχωριστοί κατάλογοι των έργων του, ο πρώτος με τις ελληνικού περιεχομένου συνθέσεις του και ο δεύτερος με την προσωπική του γραφή. Η ανάδειξη αυτής της άγνωστης πλευράς της μουσικής προσωπικότητας του Κ. Κυδωνιάτη θα επαναπροσδιορίσει την αξία του συνθετικού του έργου και θα εισχωρήσει σε μια αντικειμενική προσέγγιση της διαμόρφωσης του μουσικού του λόγου. Δεν υπάρχει φιλολογικό υπόβαθρο στα έργα του, αφού οι περισσότερες συνθέσεις του υπάγονται στην απόλυτη μουσική. Οι αναλύσεις από τον ίδιο κάποιων έργων του, όταν παρουσιάστηκαν δημόσια, στέκονταν καθαρά σε μορφολογικές αναφορές και γενικές διατυπώσεις. Τον συναισθηματικό του κόσμο δεν τον κοινοποίησε ποτέ, ούτε έθεσε στους κοντινούς του ανθρώπους το κυρίαρχο έναυσμα μιας έμπνευσής του. Οι προβληματισμοί, οι πόθοι, οι αμφισβητήσεις είχαν ως αρχή και τέλος τον ίδιο του τον εαυτό. Το εντυπωσιακότερο στοιχείο της προσωπικότητάς του ήταν η έλλειψη εκμυστήρευσης και αποδοχής του καθιερωμένου καλλιτεχνικά τρόπου της «ιδιωτικής συνομιλίας». Ο Κ. Κυδωνιάτης δεν απεκάλυψε εν ζωή τίποτα που να διευκολύνει την ανάλυση και την προσέγγιση του συνθετικού του έργου. Στην οικογένειά του ανέφερε λακωνικά την περάτωση κάθε έργου χωρίς κανένα ιδιαίτερο σχολιασμό. Όπως φαίνεται στον πιο κάτω πίνακα η παραγωγικότερη περίοδος της συνθετικής του δράσης ήταν κατά κύριο λόγο στην ηλικία των 73-82 ετών και κατά δεύτερο στην ηλικία 63-72. Αυτές οι δυο περιόδους απέφεραν εξήντα έργα και μαζί με τα έξι των τελευταίων χρόνων της ζωής του συμπληρώνουν εξήντα οκτώ μεγάλες συνθέσεις. Δηλαδή, τα δύο τρίτα περίπου του συνολικού του έργου συντελέστηκαν στην καμπή της ζωής του. Αυτή η αντίστροφη εικόνα της παραγωγικότητάς του (πέρα από την θεμελιωμένη καταγραφή της ασφυκτικής δράσης που είχε ως δάσκαλος ακκομπανιατέρ και μαέστρος στα χρόνια της ακμής) θέτει το ερώτημα των ψυχολογικών αλλαγών που επήλθαν στην προσωπικότητά του μετά την συνταξιοδότησή του.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Ηλικία	χρονολογία	έργα	Παρατηρήσεις
22-32	1930-1940	3	
33-42	1941-1950	2	
43-52	1951-1960	14	Τέταρτη παραγωγικότερη περίοδος
53-62	1961-1970	17	Τρίτη παραγωγικότερη περίοδος
63-72	1971-1980	25	Δεύτερη παραγωγικότερη περίοδος
73-82	1981-1990	38	Πρώτη παραγωγικότερη περίοδος
83-85	1991-1993	6	
		105	Σύνολο έργων

Η ανάγνωση του πίνακα δίνει την αίσθηση ότι μεταξύ της ηλικίας των τριάντα (30) έως εξήντα (60) υπάρχει ένας χαμένος χρόνος. Όμως δεν πρέπει να αγνοήσει κανείς την επιθυμία του να εμφανίζεται ως σολίστας ή μαέστρος και να μετέχει στη μουσική σκηνή, όχι απαραίτητα ως συνθέτης. Με λίγα λόγια ήθελε και επιζητούσε να απολαμβάνει τα πολλαπλά ταλέντα του, χωρίς να αναλογίζεται ότι η μνημόνευση ενός καλλιτέχνη δυστυχώς επικεντρώνεται μόνο στο συνθετικό του έργο. Ένα από τα άλυτα ζητήματα αυτής της μελέτης είναι οι μουσικές περιόδους του συνθέτη. Πότε άλλαξε το ύφος, τις δομές, το θεματικό υλικό. Εδώ δε μπορούν να ειπωθούν Γιώργος Κατραλής, Κωνσταντίνος Κυδωνιάτης. Η ζωή και το έργο του

πολλά χωρίς την ανάγνωση και μελέτη όλων των έργων του. Σονάτες, σουίτες, τρίο, κοντσέρτα, μονοπωλούν τους τίτλους των περισσότερων συνθέσεων. Αν κανείς ανατρέξει στις επιλογές του στα όργανα των έργων της μουσικής δωματίου, θα παρατηρήσει ότι χρησιμοποίησε όλα σχεδόν τα όργανα της συμφωνικής ορχήστρας. Αναλυτικά έγραψε: έξι (6) έργα για βιολί και πιάνο, τέσσερα (4) έργα για βιολοντσέλο και πιάνο, ένα (1) για κοντραμπάσο και πιάνο, τέσσερα (4) έργα για βιολί, πιάνο, βιολοντσέλο, ένα (1) για κλαρινέτο και πιάνο, τέσσερα (4) τρίο (πιάνο, κλαρινέτο, βιόλα και άλλοι συνδυασμοί), τρία (3) κουαρτέτα, ένα (1) κουιντέτο, τρία (3) έργα για φλάουτο, βιόλα και κιθάρα, τρία (3) έργα για όμποε, κλαρινέτο και φαγκότο, δέκα (10) έργα για χάλκινα πνευστά, ένα (1) κοντσέρτο για πιάνο και κρουστά, ένα (1) κοντσέρτο για δέκα πνευστά. Ξύλινα και χάλκινα πνευστά ακόμα και κρουστά συμπληρώνουν μια συλλογή δυσεύρετη και πρωτοποριακή. Στα συμφωνικά του έργα χρησιμοποίησε ολόκληρη την ορχήστρα, ή μεμονωμένα την ορχήστρα εγχόρδων. Επίσης συνέθεσε δύο (2) ορατόρια περνώντας κι από αυτό το δύσκολο είδος. Αναλυτικά έγραψε: τέσσερα (4) κοντσέρτα για πιάνο και ορχήστρα, ένα (1) κοντσέρτο για τούμπα και ορχήστρα, ένα (1) κοντσέρτο για κιθάρα και ορχήστρα, τέσσερα (4) έργα για ορχήστρα εγχόρδων, τέσσερις (4) συμφωνίες, έξι (6) ορχηστικά έργα και τη μουσική για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Μεξικού. Για σόλο όργανα έγραψε εικοσιπέντε (25) έργα για πιάνο, τέσσερα (4) για κιθάρα, ένα (1) για τρομπόνι. Στη φωνητική μουσική δώδεκα (12) συλλογές τραγουδιών για φωνή και πιάνο και πέντε (5) συλλογές χορωδιακών έργων a cappella. Ο κατάλογος συμπληρώνεται με τα δέκα (10) έργα για τις θεατρικές παραστάσεις του «Πειραϊκού Θεάτρου» του Δ. Ροντήρη και το θίασο της Έλσας Βεργή. Εδώ πρέπει να αναφέρουμε ότι το μόνο είδος που δεν συνέθεσε ήταν η όπερα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Είδος έργων	σύνολο ¹
συμφωνικά έργα ²	23
έργα μουσικής δωματίου	39
έργα για πιάνο	25
έργα για κιθάρα	4
φωνητικά έργα	17
μουσική για θέατρο	10
συγγράμματα	3

Όπως φαίνεται στον πιο πάνω πίνακα, ο μεγαλύτερος αριθμός έργων του διοχετεύτηκε στη μουσική δωματίου. Στον πίνακα 3 φαίνεται και η παραγωγή του ανά δεκαετία. Και εδώ διακρίνεται ως πρώτη παραγωγικότερη περίοδος η δεκαετία 1981-1990 με δεύτερη την δεκαετία 1971-1980 όπως συμβαίνει και στην συνολική αποτίμηση του συνθετικού του έργου (πίνακας 1). Τη δεκαετία 1941-1950 λόγω πολέμου και εμφυλίου δεν συνέθεσε κανένα έργο, ενώ την επόμενη 1951-1960 που ήταν η πιο δραστήρια της καριέρας του ως σολίστα και μαέστρου συνέθεσε μόνο ένα (1) έργο.

¹ Σε αυτόν τον πίνακα φαίνεται μεγαλύτερος ο αριθμός των έργων που συνέθεσε ο Κ. Κυδωνιάτης. Αυτό συμβαίνει επειδή στον κατάλογο έργων του Χρήστου Κολοβού οι συλλογές των φωνητικών έργων και κάποιες διασκευές για μικρότερα ή μεγαλύτερα σύνολα λογίζονται με μια αρίθμηση.

² Περιλαμβάνει και τα έργα που έχουν την ορχήστρα ως ισότιμο ή και δευτερεύον μέσο. Γιώργος Κατραλής, *Κωνσταντίνος Κυδωνιάτης. Η ζωή και το έργο του*

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 (Έργα μουσικής δωματίου)

Ηλικία	χρονολογία	έργα	Παρατηρήσεις
22-32	1930-1940	2	Φοιτητική περίοδος
33-42	1941-1950	0	Πόλεμος-Κατοχή-Εμφύλιος
43-52	1951-1960	1	Η πιο δραστήρια περίοδος της καριέρας του
53-62	1961-1970	7	Τρίτη παραγωγικότερη περίοδος
63-72	1971-1980	12	Δεύτερη παραγωγικότερη περίοδος
73-82	1981-1990	16	Πρώτη παραγωγικότερη περίοδος
83-85	1991-1993	1	

Στα έργα για πιάνο παραγωγικότερη περίοδος είναι και πάλι η δεκαετία 1981-1990 όπου συνέθεσε δεκαπέντε (15) έργα (δε λογίζονται σε αυτόν τον πίνακα τα κοντσέρτα για πιάνο). Εντυπωσιακό στοιχείο είναι ότι από το 1931 που συνέθεσε με την προτροπή του Δ. Μητρόπουλου τις «Παραλλαγές» πάνω στο γερμανικό τραγούδι «Oh du lieber Augustin» (ήταν 23 ετών) μέχρι το 1980 (72 ετών) είχε συνθέσει μόνο εννέα έργα για πιάνο, παρ' ότι υπήρξε μέγας δεξιοτέχνης του οργάνου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4 (Έργα για πιάνο)

Ηλικία	χρονολογία	έργα	Παρατηρήσεις
22-32	1930-1940	1	
33-42	1941-1950	0	
43-52	1951-1960	2	
53-62	1961-1970	3	
63-72	1971-1980	3	
73-82	1981-1990	15	Πρώτη παραγωγικότερη περίοδος
83-85	1991-1993	1	

Στα συμφωνικά του έργα παρουσιάζεται διαφορετική εικόνα στις περιόδους παραγωγής. Από ότι βλέπουμε στον πίνακα 5 η πρώτη παραγωγικότερη περίοδος ήταν της δεκαετίας 1951-1960 που, όπως προαναφέραμε, ήταν η πιο δραστήρια της καριέρας του. Η διαπιστωμένη έλξη που του ασκούσε η Ορχήστρα και η επιθυμία του να κάνει καριέρα ως συνθέτης τον οδηγούσε στην σύνθεση μεγάλων έργων (Συμφωνίες κ.λπ). Λόγω του αποκλεισμού του από τις Κρατικές Ορχήστρες θα σταματήσει αυτή την προσπάθεια ελλείψει κινήτρων και ευκαιριών. Έτσι, θα περάσει μια ολόκληρη εικοσαετία (1961-1980) με την φτωχή παραγωγή μόνον έξι (6) έργων. Την τελευταία περίοδο της ζωής του (1981-1993) έγραψε άλλα οκτώ (8) έργα εμπλουτίζοντας το συμφωνικό του έργο με πρωτοποριακά έργα, όπως το Κοντσέρτο για φλάουτο, βιόλα και κιθάρα, όπου αναπτύσσει μορφολογικές καινοτομίες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5 (Συμφωνικά έργα)

Ηλικία	χρονολογία	έργα	Παρατηρήσεις
22-32	1930-1940	0	
33-42	1941-1950	1	
43-52	1951-1960	8	Πρώτη παραγωγικότερη περίοδος
53-62	1961-1970	4	
63-72	1971-1980	2	
73-82	1981-1990	6	Δεύτερη παραγωγικότερη περίοδος
83-85	1991-1993	2	

Ο Κ. Κυδωνιάτης είναι η προσωποποίηση του ανθρώπου που αναδείχθηκε και με το ταλέντο και με τη σκληρή εργασία. Δεν αρνήθηκε καμιά συναυλία και δραστηριότητα, δεν άφησε με παράπονο κανένα μαθητή του, δε σνομπάρισε κανένα ομότεχνό του. Η υψηλή αίσθηση της αποστολής του, η ανιδιοτελής συμπεριφορά του, η προσφορά του γενικότερα ενέπνευσε δεκάδες ανθρώπους που τον συνάντησαν και διδάχθηκαν από τις ανθρώπινες και μουσικές αρετές του. Ταξίδευε σε όλη την Ελλάδα και εμφανιζόταν μπροστά στο κοινό χωρίς αμοιβή, αλλά με στόχο την παιδεία και την μύηση των πολιτών στον κόσμο της μουσικής. Αυτό είναι ένα άλλο μεγάλο κομμάτι της προσφοράς του, που μέσα από αυτή τη μελέτη προσπαθήσαμε να αναδείξουμε.

Κάθε προσπάθεια βιογράφησης ενός καλλιτέχνη κρύβει και την ταύτιση του μελετητή με το συγκεκριμένο πρόσωπο. Πολλές απρεπείς ενέργειες ομοτέχνων του, απαράδεκτες στάσεις και συμπεριφορές που δέχθηκε στην καλλιτεχνική του ζωή, αποφύγαμε να θίξουμε παρ' ότι τις γνωρίζαμε σε βάθος. Αυτή ήταν η μόνη δέσμευση που μας έθεσαν όσοι μας αφηγήθηκαν περιστατικά από τη ζωή του. Επίσης αποφύγαμε να αναφερθούμε σε κάποια δυσάρεστα οικογενειακά γεγονότα που συνέβησαν προς το τέλος της ζωής του, τα οποία τον επηρέασαν βαθιά και ανεξίτηλα, αφαιρώντας του την διάθεση και τη θέληση για ζωή. Σε αυτή την προσπάθεια αποφύγαμε τις υπερβολές, αφήνοντας τις περισσότερες φορές τα γεγονότα να υποκαθιστούν κρίσεις και σχολιασμούς. Προσπαθήσαμε να ισορροπήσουμε ανάμεσα στην βιογραφία, στην μουσική ανάλυση και στην κοινωνική αναφορά. Από την κοινωνική και πολιτική καταγραφή της εποχής του φαίνεται καθαρά ότι οι δομές της ελληνικής μουσικής κοινωνίας καθώς και οι ανθρώπινες περιστάσεις στέρησαν από τον Κ. Κυδωνιάτη τη θέση που άξιζε στη σύγχρονη μουσική ζωή του τόπου μας. Αυτό το στόχο υπηρετήσαμε, πιστεύοντας ανεπιφύλακτα ότι καλύψαμε περιληπτικά τη ζωή και τη δράση του και διεισδύσαμε με επιφύλαξη στο συνθετικό του έργο.

Ο Κ. Κυδωνιάτης υπήρξε ο σπουδαιότερος μουσικοπαιδαγωγός και ακκομπανιατέρ του 20^{ου} αιώνα στην Ελλάδα και ένας από τους μεγαλύτερους συνθέτες της γενιάς του. Η ακεραιότητα, η σεμνότητα, η ταπεινοφροσύνη και η γενναιοδωρία του τον κατατάσσουν στους γνησιότερους εκφραστές ενός οικουμενικού γαλήνιου κόσμου και στους αυθεντικούς Έλληνες. Είναι ο καλλιτέχνης που αγωνίστηκε με ευγένεια για την Τέχνη και την Πατρίδα του. Η ευεργετική συνεισφορά του στον πολιτισμό της Ελλάδας είναι μια φωτεινή εξαίρεση στην γκρίζα μουσική κοινότητα της Αθήνας. Όμως όσο και αν η κοινωνία υπολειτουργεί υποταγμένη στα συμφέροντα και στην εμπορική διαχείριση του πολιτισμού, πάντα θα υπάρχουν πρόσωπα-σύμβολα σαν τον Κ. Κυδωνιάτη που θα ανατρέπουν την πολιτική αφασία και το καθεστώς αναξιοκρατίας. Το άρωμα των αριστουργημάτων του που πλημμυρίζει την Ελλάδα, θα διδάξει στους νεωτέρους την αιώνια φοίτηση στις μουσικές του αξίες και παρακαταθήκες, διαμορφώνοντας εφαλτήρια δράσης και ουσιαστικής ανάπτυξης του νεοελληνικού πολιτισμού. Η Τρίπολη ανέλαβε με τη παρούσα πρωτοβουλία την ευθύνη να τιμήσει και να επαναφέρει στο προσκήνιο μια εξέχουσα φυσιογνωμία της καλλιτεχνικής της ιστορίας.